

Charakter podpory – I. stupeň podpůrných opatření

(Kdo, kdy a jak pracuje s Plánem pedagogické podpory. Role školy a školských poradenských zařízení, role rodičů.) **Leden 2017.**

Podpůrná opatření I. stupně slouží ke kompenzaci mírných obtíží ve vzdělávání žáka formou mírných úprav v režimu školní výuky a domácí přípravy; na úpravách vzdělávání se podílí především učitelé ve spolupráci s pracovníky poskytujícími poradenské služby ve škole (výchovný poradce, metodik prevence, školní psycholog, školní speciální pedagog) a ve spolupráci se zákonnými zástupci.

První stupeň podpory je **plně v kompetenci školy**. Pedagogičtí pracovníci školy nejsou vnímáni pouze jako ti, kteří na základě doporučení poradenských institucí realizují podpůrná opatření směrem k žákům. Naopak se očekává, že jsou kompetentními a aktivními realizátory těchto opatření, tj. že jsou schopni na základě vlastní pedagogické diagnostiky identifikovat žáky, kterým je potřeba poskytnout prvotní zvýšenou podporu. Učitel je zde ten, který jako první identifikuje obtíže ve vzdělávání či chování žáka, a na základě své diagnostické rozvahy a zkušenosti realizuje bez odkladu prvotní opatření.

Pokud školské poradenské zařízení vyhodnotí na základě posouzení žáka ve školském poradenském zařízení, že jeho speciální vzdělávací potřeby jsou na úrovni 1. stupně podpůrných opatření, pak může škole doporučit zpracování Plánu pedagogické podpory. Tento postup je možný pouze tehdy, pokud je žák skutečně zařazen do 1. stupně podpory a nevyžaduje opatření z vyšších stupňů podpory. Pokud by žák byl zařazen u různých opatření do různých stupňů podpůrných opatření, a bylo by nezbytné navrhnout úpravy obsahu vzdělávání žáka, úpravy metod práce s ním apod., doporučuje ŠPZ namísto PLPP rozhodně IVP.

Východiskem pro nastavování podpory ve škole je pak především pozorování žáka v hodině, rozhovor (se žákem či zákonným zástupcem žáka), ústní prověřování znalostí a dovedností, písemné zkoušky, analýza procesů, výkonů a výsledků činností (s důrazem na kvalitativní rozbor), didaktické testy, portfolio žákovských prací, reflexe rozboru výsledků žákovy práce a hodnocení, analýza domácí přípravy žáka a dosavadního pedagogického přístupu.

Podpůrná opatření představují zejména **úpravy v organizaci práce se žákem, v metodách výuky, ve způsobech hodnocení žáka a v případném poskytnutí pomůcek pro jeho vzdělávání, které nevyžadují další finanční prostředky**. Pedagogové školy tedy postupují především na základě pedagogické diagnostiky, případně diagnostiky speciálně pedagogické.

Škola vytváří **Plán pedagogické podpory**, který velmi stručně popisuje úpravy ve způsobech práce se žákem.

Podpora v prvním stupni podpůrných opatření probíhá ve 2. fázích:

1. Přímá podpora ve výuce
2. Plán pedagogické podpory

Podpora prvního stupně se stanovuje tak, aby bylo **možné průběžně vyhodnocovat efektivitu zvolené strategie úprav v práci se žákem a to především ve školní práci**. Pokud zvolené strategie nepovedou k pozitivním změnám v práci se žákem, je vhodné doporučit rodičům nebo zákonným zástupcům žáka, aby požádali o vyšetření žáka školským poradenským zařízením.

Současně je důležité akceptovat, že někteří žáci nastupují do inkluzivního modelu vzdělávání s již stanovenou diagnózou, na které se obvykle podílí školské poradenské zařízení, často ve spolupráci s lékaři. Tam pak škola nepostupuje výhradně podle 1. stupně podpory, ale nastavuje taková opatření, která vyplynou z **doporučení školského poradenského zařízení, případně dalších odborníků**, a je tedy možné vřazení žáka do vyššího stupně podpory.

1. krok - prostředkem podpory 1. stupně je **individualizovaná pomoc učitele** (v souladu s modelem 3MP, viz V. Mertin, A. Kucharská, a kol., 3MP 2007), **etapa přímé podpory žáka ve výuce učitelem**. Předpokládá se, že prvotní podporu navrhuje a realizuje učitel sám, případně ve spolupráci s pedagogy školy. Může konzultovat s kolegy učiteli, často s těmi, kteří učí v paralelní třídě nebo mají zkušenost s výukou stejného předmětu či podobně starých žáků. Učitel může využít konzultace s pracovníky školního poradenského pracoviště (dále jen ŠPP), tedy s výchovným poradcem či metodikem prevence, pokud ŠPP funguje v neúplné variantě, nebo se školním psychologem a školním speciálním pedagogem, pokud ŠPP funguje ve variantě úplné, rozšířené o tyto školní poradenské pracovníky.

Ti mohou zároveň realizovat **první pozorování v hodinách**, poskytnout učiteli zpětnou vazbu a pomoci s nastavením opatření. Není striktně dáno, v jaké fázi se **školní speciální pedagog či školní psycholog** zapojí do procesu nastavování podpůrných opatření. Záleží to na zkušenosti konkrétních učitelů, i na vnitřní organizaci školy. Je možné, že u méně zkušeného kolegy učitele bude participovat již od samého počátku, kdy bude učiteli nápomocen s vytvářením podpory u prvních potíží žáka, nebo se zapojí až na úrovni vytváření **Plánu pedagogické podpory (PLPP)**.

2. krok- pokud již přímá podpora ve výuce nepostačuje, učitel vstupuje do další etapy **Plánu pedagogické podpory (PLPP)**. V ní se předpokládá komplexnější přístup k řešení problému, pravděpodobné je zapojení více pedagogů, kteří se podílejí na vzdělávání žáka. Plán pedagogické podpory je dokumentem, který je součástí příloh k vyhlášce č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Plán obsahuje údaje o žákovi, dále důvod, proč je vytvářen, co je plánováno s žákem dělat, stručný popis jeho obtíží, stanovení cílů PLPP. Obsahuje též návrh metod výuky, organizace výuky, hodnocení žáka a vymezení pomůcek. Jeho součástí jsou také podpůrná opatření, která

se nevztahují bezprostředně k výuce, ale například k situaci v rodině, k aktuálnímu zdravotnímu stavu žáka. Plán je následně vyhodnocován. Předpokládá se, že je s ním seznámen žák, zákonný zástupce, třídní učitel i vyučující. Plán je velmi stručným dokumentem, který má především zaznamenat, co se jeví u žáka jako základní problém ve vzdělávání, co se navrhuje změnit a jaký je dopad úprav.

Je stanoveno, jak se bude přistupovat k hodnocení žáka, jaké změny v organizaci práce musí učitel udělat, ale také, kdy dojde k vyhodnocení účinnosti stanovených opatření. Pro učitele je vytvoření PLPP prostředkem k uvědomění si svých dosavadních kroků a postupů, následně i k promýšlení dalších kroků. **Jejich stručný a transparentní popis pak povede k nastavení konkrétních opatření, plán může dobře sloužit k vyhodnocení úspěšnosti pedagogické práce s žákem.**

Spolupráce s rodiči žáka je v návrhu zakomponována již od prvního stupně podpory. Je-li to možné, rodiče se snažíme zapojit do spolupráce. Musíme však počítat s variantou, že někteří rodiče nebudou ke spolupráci motivováni a také, že některá základní opatření v rámci přímé podpory učitelem bude učitel realizovat ihned, na základě svého aktuálního vyhodnocení. Jinými slovy, počítá se s tím, že přímý souhlas s navrhovanými opatřeními prvního stupně se zejména v etapě přímé podpory ve výuce učitelem, nevyžaduje. Je v učitelově kompetenci rozhodnout o opatřeních, která hodlá realizovat. Příkladem takovýchto opatření může být např. **přesazení žáka na jiné místo, diferenciací výuky ve skupinách, poskytnutí delšího času na vypracování úkolu, volba typu písemné nebo ústní zkoušky** apod.

Rodiče můžeme vnímat v rámci uplatňování podpůrných opatření dvojím způsobem. Jednak jako **pomocníky při realizaci navržených opatření**, která vlastnímu dítěti poskytují ve spolupráci se školou, jednak jako **příjemce podpory ze strany školy**. Aby mohl rodič dobře poskytovat podporu svému dítěti, často potřebuje sám podporu pro její efektivní využití.

Role rodičů při poskytování podpůrných opatření:

- podpora žáka v oblasti domácí přípravy na základě konzultace s vyučujícím (vlastní realizace podpory),
- zajištění základních podmínek pro úspěšnou domácí přípravu (přiměřený denní režim, klid na domácí práci, organizace pracovního místa),
- emoční podpora žáka při zvládání nároků školy,
- spolupráce při vyhodnocování podpůrných opatření,
- nastavení kontrolních mechanismů pro práci s žákem,
- posílení motivace žáka.

Možnosti podpory rodičů ze strany školy při poskytování podpůrných opatření:

- podpora rodiče v oblasti domácí přípravy jejich dítěte (rodič od učitele získává popis metod a forem práce, přístupů, konzultaci k množství činností, časovému rozvrhu, k pomůckám, atd.),
- zajištění vzájemné zpětné vazby (forma, frekvence, obsah) mezi učitelem a rodičem,

- zprostředkování mimoškolních aktivit (aktivity podporující školní výkon, aktivity volnočasové),
- dohoda o volbě motivace, případně hodnocení žáka,
- emoční podpora rodiče učitelem cílená na společné zvládnutí obtíží žáka.

Od etapy **Plánu pedagogické podpory** se spolupráce s rodiči velmi doporučuje. Jedná se již o komplexnější přístup k řešení obtíží žáka, v rámci kterého by žák měl profitovat z navržených opatření nejen ve škole, ale i v rámci domácí přípravy. Základní podmínkou pro dobrou spolupráci s rodiči je **vhodná strategie jednání s rodiči**. Je vhodné vycházet z pozitivního směřování a vstřícné komunikace o dítěti, z hodnocení postaveném na tom, co dítě zvládlo. Současně je důležité postupovat ke změně u žáka postupně, upozornit na nutnost pozitivní motivace (dítě musí zažít úspěch).

Rodiče většinou očekávají konkrétní rady a postupy, které mohou využívat v rámci domácí přípravy. Někdy je potřebné věnovat čas podmínkám domácí přípravy a jejímu vnitřnímu členění (vhodná doba, délka, struktura, míra dopomoci dítěti). Pro učitele je velmi důležitá také zpětná vazba od rodiče, která může zahrnovat cenné informace o výkonech a postojích žáka z pohledu rodiny a také o postojích, či očekávání samotných rodičů. Je potřeba si též uvědomit, že rodiče nejsou homogenní skupinou, liší se ve svých postojích, prioritách, přístupech, do jejich postojů se promítá jejich osobnost, intelekt, životní zkušenost (Kucharská, Mrázková, Wolfová, Tomická, 2013). Někteří rodiče oceňují jasnější edukativní vedení, s jinými se jedná spíše o partnerský dialog. Učitel by měl být schopen tyto nuance odlišit a podle toho zvolit vhodný přístup, měl by být k rodičům vstřícný a naslouchat jim, zároveň však udržet hranici svých kompetencí. Ve vztahu se musí cítit učitel i rodič ve své roli kompetentní – rodič je odborníkem na své dítě, učitel je odborníkem na vzdělávání (Kucharská a kol., 2011). Učitel dbá na to, aby nedošlo k záměně těchto rolí, a svojí kompetentností dodává rodiči jistotu, že se jeho dítěti dostává adekvátní péče.

Pokud požádá žák, respektive jeho zákonný zástupce o vyšetření žáka (dítěte, studenta) v ŠPZ, není nutnou podmínkou předložení PLPP. Může se stát, že žák požádá o vyšetření v ŠPZ aniž by mu byl ze strany školy vytvořen Plán pedagogické podpory. Pokud byl žákovi ve škole Plán pedagogické podpory vytvořen, měla by škola v součinnosti se žákem nebo jeho zákonným zástupcem zajistit předání PLPP školskému poradenskému zařízení.

Podmínky k zajištění podpory – I. stupeň podpůrných opatření

Pravidelné konzultace pedagogů a vyhodnocování zvolených postupů, materiální podpora dle podmínek školy. Prostředky pedagogické podpory žáka.

Prostředky pedagogické podpory se vždy odvíjí od schopnosti učitele vhlédnout do procesů metakognice u žáka (učení se učení) a zvolit takovou podobu didaktického metajazyka, která přiblíží obsahy vzdělávání tak, aby proces výkladu učiva respektoval kompetence žáka. Předpokladem je, že pedagog dobře zná zásady úspěšného učení, kdy vedle intelektových předpokladů je důležité pracovat zejména se žakovou pamětí, schopností koncentrovat pozornost a strukturovat vzdělávací obsahy; součástí těchto činností žáka je také schopnost plánovat a pracovat s mnemotechnickými pomůckami. Základem pedagogické podpory je také

schopnost učitele podpořit strategie učení u žáků volbou vhodné vyučovací strategie. Do komplexu těchto opatření patří také schopnost učitele zvolit takovou strategii výkladu a hodnocení žákovské práce, která bude motivující pro žáka, kde nebude cílem ukázat žákovi jeho chybu, ale schopnost jak se chyby vyvarovat. Volba pestrých didaktických postupů je pak také závislá na schopnosti pedagoga pracovat s obsahy vzdělávání a předpokládanými výstupy, v kontextu možností žáka. Stanovujeme cíle, které vychází z maxima možného u žáka, nikoliv z minima.

Aby mohl pedagog konzultovat a vyhodnocovat své pedagogické postupy, musí pracovat s východisky, které mu pomohou stanovit primární podpůrná opatření. Musí tedy provádět pedagogickou diagnostiku žáka, analyzovat jeho domácí přípravu i svůj dosavadní pedagogický přístup a také identifikovat žákovy individuální rizikové faktory.

Kvalita pedagogické podpory žáka může být posílena i **vzájemnými konzultacemi a sdílením poznatků o žákovi s ostatními kolegy učiteli**, případně s poradenskými pracovníky školy – školním speciálním pedagogem nebo školním psychologem, možné jsou i konzultace s pracovníky ŠPZ. Vedení školy musí vycházet z toho, že předpokladem pro zajištění kvalitní pedagogické podpory ve škole je potřeba vzájemné komunikace uvnitř pedagogického sboru, která by měla být vždy „včasná.“ V praxi to znamená především nečekat na klasifikační porady, ale komunikovat o specifiích vzdělávaných žáků a o jejich projevech, jakmile jsou zřejmé. Vedení školy by mělo organizačně zajistit prostor pro konzultace pedagogických pracovníků. Stále se můžeme ve školské praxi setkávat s tím, že pedagogové dostatečně nekomunikují o specifiích svých žáků, nebo komunikují se značnou časovou prodlevou a ztěžují tak možnost včasné podpory žáka.

Role vedení školy při zajištění podmínek pro účinné nastavování podpůrných opatření

- Vytvoření prostoru pro konzultace učitelů mezi sebou a konzultace učitelů s rodiči, žáky,
- nastavení mechanismů komunikace uvnitř školy o problémech žáků ve výuce a s tím souvisejícími obtížemi,
- sjednocení základní filozofie přístupu k žákům obecně, i k žákům s rizikem SVP (implementace do školního řádu, ŠVP, zveřejnění na webu školy),
- realizace společných jednání učitel – vedení školy – rodič, případně žák (identifikace potřeb, shoda na postupu),
- materiální podpora (dle možností školy např. pracovní listy k dalšímu vypracování, jednoduché pomůcky vlastní výroby apod.),
- podpora kompetencí učitele při uplatňování podpůrných opatření.

Materiální podpora (pomůcky, učebnice...) se bude lišit podle konkrétních podmínek školy. Školy většinou využívají pomůcky, které mají k dispozici, některé pomůcky si také pedagogové vytvářejí sami s dopomocí, jiné je třeba zakoupit. Pro nákup dalších pomůcek lze využívat různé projekty a granty nebo také dobrovolné příspěvky Sdružení rodičů a přátel školy (SRPŠ). Je také možné dohodnout se o zapůjčení některých pomůcek se školskými poradenskými zařízeními (ŠPZ), v 1. stupni podpory nejčastěji s pedagogiko-psychologickou poradnou (PPP), případně speciálně-pedagogickým centrem (SPC), má-li takové materiály a pomůcky k dispozici.

